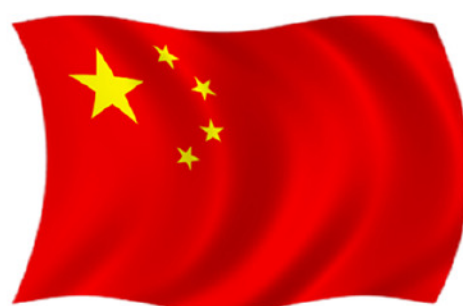
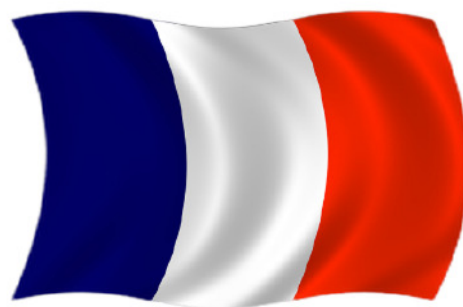

Lær om sprog

Dansk

Navn: _____

Klasse: _____

Indholdsfortegnelse

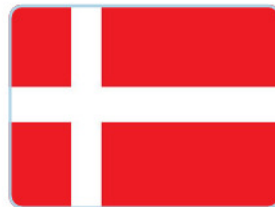
Dansk	2
Engelsk	3
Tysk	4
Fransk	5
Spansk	6
Kinesisk (Mandarin)	7
Specialtegn	8
Truede sprog	9
Sprogfamilier	10

Dansk

Dansk som modersmål: ca. 6 mio.

Officielt sprog i:

- Danmark
- Færøerne

Tales også i:

- Sydslesvig i Tyskland
- Island
- Grønland.

Engang talte alle i Norden det samme sprog, nemlig urnordisk. Dengang skrev man med runer. Der var færre tegn end i vores nuværende alfabet, og de var mere kantede, for de var beregnet til at blive skåret i træ og hakket i sten med knive, og på denne måde var det besværligt at lave buer.

I løbet af vikingetiden delte det urnordiske sprog sig i to: østnordisk, der blev talt i Danmark og Sverige, og vestnordisk, der blev talt i Norge, Island og Færøerne. Senere udviklede sprogene sig yderligere i hver deres retning og blev til de nationalsprog, vi kender i dag. De nordiske sprog har dog stadig mange træk tilfælles, og derfor kan vi danskere også forstå en del norsk og svensk.

Det latinske alfabet, som vi bruger i dag, kom til Norden sammen med kristendommen i middelalderen. Det eksisterede side om side med runerne i mange år, men efterhånden forsvandt runerne. Bogstaverne æ, ø og å er særlige for de nordiske sprog. Æ og ø har vi haft i dansk, siden det latinske alfabet kom hertil, men å fik vi først i 1948. Før det brugte vi aa, som blev udtalt på samme måde. Vi kan stadig se det i f.eks. bynavne som Aalborg.

I dansk er der mange låneord fra andre sprog. Vi har altid lånt ord fra græsk og latin. I middelalderen lånte vi især tyske ord, senere var det franske ord, og i dag låner vi rigtig mange ord fra engelsk. Ofte tænker vi slet ikke over, at ordene er låneord. Vidste du f.eks., at "persille", "kartoffel" og "jomfru" faktisk stammer fra tysk? Eller at "affære" og "nervøs" stammer fra fransk?

Selvom dansk er et lille sprog, er der meget store variationer i udtalen fra en landsdel til en anden. Vi har nemlig mange dialekter. Der er så stor forskel på dem, at folk fra forskellige dele af landet ikke altid kan forstå hinanden.

Engelsk

Engelsk som modersmål: ca. 372 mio.

Engelsk som andetsprog: ca. 1,1 mia.

Officielt sprog i bl.a.:

- Storbritannien, Irland
- USA, Canada, Australien
- Sydafrika, New Zealand

Tales også i:

- flere lande som andet officielt sprog eller som største fremmedsprog.

Engelsk er et af de mest udbredte sprog i verden. Kinesisk tales af flere mennesker, men engelsk er udbredt i alle verdensdele og fungerer som hjælpesprog rigtig mange steder, dvs. at mennesker med forskelligt modersmål bruger det til at kommunikere med hinanden. Du taler sikkert også selv engelsk, når du er på ferie i et land, hvor de taler et sprog, du ikke kender.

Også i lande, som ikke har engelsk som officielt sprog, kan det være gavnligt at beherske sproget, da det også her bruges i mange dele af samfundet, f.eks. på videregående uddannelser. Desuden er cirka 50 % af alle hjemmesider i dag skrevet på engelsk.

Det engelske sprog stammer fra Storbritannien, hvor det oprindeligt var et ganske lille sprog. Fra midten af 1500-tallet begyndte briterne at udvandre og oprette britiske kolonier rundt omkring i hele verden, heriblandt Amerika, Asien og Afrika. Da det britiske imperium var på sit højeste, omfattede det en fjerdedel af hele verdens befolkning. Briterne tog sproget med sig ud i kolonierne, og det blev derfor hurtigt spredt til hele verden, hvor der opstod forskellige versioner og dialekter af engelsk.

I dag findes der utallige varianter af det engelske sprog – især hvis man kigger på udtalen. I London taler man f.eks. med en dialekt, som kaldes cockney, og i bl.a. Jamaica og Australien har man også karakteristiske dialekter, der er så komplekse, at de næsten er selvstændige sprog.

Man skelner mellem britisk engelsk og amerikansk engelsk, og her er det ikke kun udtalen, der varierer. Der er også forskel på f.eks. grammatikken og ordforrådet. Vidste du f.eks., at det britisk engelske ord for *pomfritter* er *chips*, mens det amerikansk engelske ord er *French fries*? Det samme gælder ordet *slik*, der på britisk engelsk hedder *sweets*, men på amerikansk engelsk hedder *candy*.

Tysk

Tysk som modersmål: ca. 100 mio.

Officielt sprog i bl.a.:

- Tyskland
- Østrig
- Schweiz
- Belgien

Tales også i:

- Brasilien
- Norditalien.

I dag taler man om tysk som ét sprog, men engang var der meget store forskelle på sproget i de forskellige egne. For eksempel blev det tyske udsagnsord "haben" i 1300-tallet skrevet på 20 forskellige måder. Først i 1871, da der blev skabt et samlet tysk kejserrige, blev der indført standarder for sproget. I 1854 havde brødrene Grimm (dem med eventyrene) udgivet 1. bind af en tysk ordbog med betydninger.

Tysk og dansk er nært beslægtede. Det betyder blandt andet, at der er mange danske ord, som stammer fra tysk. Nogle af dem staves endda stadig næsten ligesom på tysk:

- ändern = ændre
- Kartoffel = kartoffel
- Lavine = lavine
- Tastatur = tastatur

Her er nogle nyttige gloser, hvis du skal til et land, hvor der tales tysk:

- Hej – Hallo
- Hej hej – Tschüss
- Jeg vil gerne bede om ... – Ich hätte gern ...
- Mange tak – Vielen Dank
- Velbekomme/det var så lidt – Bitte sehr

Vidste du, at

- på tysk hedder en mobiltelefon "Handy". Ordet kommer fra engelsk, men på engelsk bruges det ikke om en telefon.
- da McDonald's lancerede Big Mac'en i Tyskland, kaldte de den "Big Mäc" for at tyskerne kunne vide, hvordan det skulle udtales.

Fransk

Fransk som modersmål: ca. 75 mio.

Officielt sprog i bl.a.:

- Schweiz
- Canada
- Haiti
- Senegal

Tales også i:

- Italien.

Fransk tales naturligvis i Frankrig, og måske ved du også, at det er modersmålet for mange mennesker i Canada. Men vidste du, at fransk er officielt sprog i mere end 20 afrikanske lande og i nogle stater i Caribien? Det skyldes, at Frankrig har haft mange kolonier i disse områder. Selv efter franskmændene mistede magten over kolonierne, er sproget blevet hængende.

I nogle af de tidligere kolonier er der opstået sprog, som er en blanding mellem fransk og andre sprog. Denne slags blandingssprog kalder man kreolsprog. Et af dem er haitisk, som er modersmålet for 95 % af indbyggerne i Haiti.

I Frankrig findes der et slangprog, som hedder verlan (udtales "værlang"). Det fungerer lidt ligesom at "bakke snagvendt", hvor man bytter rundt på delene i et ord. Verlan var modstandsfolkenes hemmelige sprog under 2. Verdenskrig. I 1970'erne blev det brugt i socialt udsatte områder i Paris. Det var et udtryk for de unge menneskers protest mod samfundet. I dag tales det ikke længere som et reelt sprog, men er populært i alle dele af samfundet. Måske kender du den belgiske sanger Stromae? Hans navn er skrevet på verlan, og her har man byttet rundt på de to stavelser i Maestro.

Her er eksempler på andre ord fra verlan:

- *céfran* – *français* (fransk)
- *goleri* – *rigole* (sjov)
- *tigen* – *gentil* (rar, venlig)
- *tromé* – *métro* (metro).

Her er nogle nyttige gloser, som du kan bruge, hvis du skal til et land, hvor man taler fransk:

- Hej – Salut
- Hvordan går det? – Ça va? (ç udtales som s)
- Det går fint – Ça va bien
- Okay – d'accord.

Spansk

Spansk som modersmål: ca. 399 mio.

Officielt sprog i:

- Spanien
- Mexico, Argentina, Peru

Tales også i:

- størstedelen af Syd- og Mellemamerika
- USA
- Filippinerne.

Spansk er et af de største sprog i verden. Det er det næststørste sprog i verden, hvis man ser på det som modersmål, og som fremmedsprog indtager det en tredjeplads.

Det sprog, som vi i Danmark kalder for spansk, hedder faktisk castiliansk i Spanien. Det skyldes, at Spanien har intet mindre end fire officielle sprog.

Spansk, som vi kender det i dag, stammer fra latin. Det er blevet påvirket meget af det arabiske sprog i løbet af middelalderen, hvor store dele af det, vi i dag kender som Spanien, var besat af arabiske fyrster.

Spanien var et af de første lande til at tage på opdagelse i Amerika. Derfor var sproget i mange af de små kolonier også spansk. Det har hængt ved til den dag i dag, og derfor er spansk et af de mest udbredte sprog i Syd- og Mellemamerika i lande som Argentina, Mexico, Chile og Peru. Sproget har dog fået lov at udvikle sig meget i disse lande, og derfor er der stor forskel på, hvordan man taler spansk i Spanien og i andre lande. Det svarer lidt til forskellene mellem dansk, norsk og svensk.

Her er nogle ord og sætninger, som er nyttige at kende, hvis du skal til et spansktalende land:

- Hej – Hola (h'et er stumt)
- Jeg hedder ... – Me llamo ... (ll udtales som j)
- Jeg bor i Danmark. – Vivo en Dinamarca.
- Jeg kan godt lide ... – Me gusta ...
- Farvel – Adios.

Kinesisk (Mandarin)

Kinesisk som modersmål: over 929 mio.

Officielt sprog i:

- Kina

Tales også i:

- Taiwan
- Singapore
- Macao.

Kinesisk er faktisk en betegnelse for en samling af sprog, der tales i Kina og de omkringliggende lande. Det, vi i Danmark ofte kalder for kinesisk, hedder i virkeligheden mandarin. Mandarin er det officielle sprog i Kina, så selvom der er mange andre mindre sprog, så lærer alle kinesere mandarin i skolen. Det er også mandarin, man bruger på TV og i love.

Nogle af de andre store kinesiske sprog hedder kantonesisk, wu og xiang.

Kinesisk skriftsprog består af forskellige tegn, der er meget anderledes end de bogstaver, der er i det latinske alfabet, som vi bruger på dansk. Der findes både en traditionel og en forenklet udgave af skriftsproget. Her kan du se et eksempel på traditionel mandarin: 我愛你。 Det udtales "wo-ai-ni", og det betyder "jeg elsker dig".

Ét skrifttegn i kinesisk skriftsprog svarer til én stavelse. De fleste ord består af to stavelser, men der er også nogle, der er tre og fire stavelser lange.

Specialtegn

I dansk har vi bogstaverne æ, ø og å, som er helt særlige for de nordiske sprog. Men det er ikke kun i Danmark, at vi har særlige bogstaver og tegn i alfabetet. Måske kender du ß fra tysk? Eller þ fra islandsk?

Mange sprog ændrer også bogstavernes lyde ved at bruge særlige tegn over eller under bogstaverne, som kaldes diakritiske tegn, for at vise, at bogstaverne skal udtales på en anden måde, end de plejer. F.eks. kan `` over et a (ä) vise, at det skal udtales som æ på dansk, eller ~ over et n (ñ) kan vise, at det skal udtales som nj på dansk.

Accent aigu: ´

- skrives over en vokal, f.eks. á eller é
- bruges bl.a. i dansk og fransk
- viser, at der skal være tryk på vokalen.

Accent grave: `

- skrives over en vokal, f.eks. à eller è
- bruges bl.a. i fransk
- giver ikke en særlig lyd, men bruges f.eks. til at vise, at næste stavelse i et ord er stum.

Cedille: ,

- skrives under bogstavet, som ofte er c, f.eks. ç
- bruges bl.a. i fransk og catalansk
- viser, at c skal udtales som s og ikke som k som normalt.

Cirkumfleks: ^

- skrives over en vokal, f.eks. ô eller î
- bruges bl.a. i fransk, portugisisk og vietnamesisk
- giver en ændret vokallyd.

Háček: ˇ

- skrives over en konsonant eller vokal, f.eks. č og ě
- bruges bl.a. i tjekkisk, slovakisk og kroatisk
- giver en lidt hakkende lyd.

Ogonek: ˛

- skrives under en vokal, f.eks. ą og ę
- bruges bl.a. i polsk
- giver en nasal lyd, dvs. en lyd, som kommer fra næsen.

Tréma: ``

- skrives over en vokal, f.eks. ä eller ü
- bruges bl.a. i tysk og svensk
- giver en ændret vokallyd.

Tilde: ~

- skrives over en konsonant eller en vokal, f.eks. ñ eller ã
- bruges bl.a. i spansk og portugisisk
- giver ved ñ lyden nj
- giver over vokaler en nasal lyd.

Truede sprog

Der findes ca. 6.000 sprog i verden, men det er ikke alle sprog, der er lige store.

Man regner med, at der er omkring 2.000 sprog, som mindre end 1.000 personer taler, og derfor er sprogene i fare for at uddø.

Man inddeler de truede sprog i fem grader, alt efter hvor truede de er. Man kigger ikke kun på antallet af folk, der taler sproget, men også på, hvor gamle dem, der taler sproget, er. Her er de fem kategorier:

- **Sårbart:** Børn lærer sproget, men taler det kun hjemme eller bruger det sjældent.
- **Absolut truet:** Børn lærer ikke længere sproget som modersmål.
- **Stærkt truet:** De yngste, der kan sproget, er bedsteforældre. Forældregenerationen kan forstå sproget, men taler det ikke og lærer ikke deres børn det.
- **Alvorligt truet:** De yngste, der kan sproget, er bedsteforældre, og de bruger sjældent sproget.
- **Uddødt:** Der ikke er nogen som helst tilbage, der taler sproget som modersmål. Når der heller ikke er nogen tilbage, der kan forstå sproget, kalder man det udryddet.

Her kan du se en liste over nogle af de truede og uddøde sprog sorteret efter, hvor truede de er.

Sårbare sprog:

- Hviderussisk
- Maori
- Navajo
- Walisisk.

Absolut truede sprog:

- Aragonesisk
- Irsk
- Jiddisch
- Romani
- Skotsk gælisk.

Sprog med flere statusser afhængigt af land og område:

- Dari (sårbart til absolut truet)
- Garífuna (sårbart til alvorligt truet)
- Quechua (sårbart til alvorligt truet)
- Mapuche (absolut truet til alvorligt truet)
- De samiske sprog (absolut truet til alvorligt truet).

Alvorligt truede sprog:

- Krimtatarisk.

Uddøde sprog:

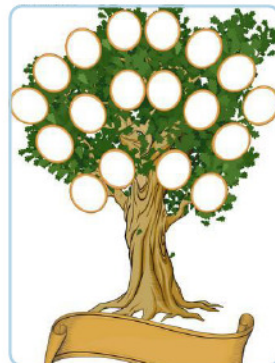
- Geez (ge'ez).

Sprogfamilier

Har du egentlig tænkt over, hvorfor sprog som dansk, norsk og svensk ligner hinanden så meget?

Det skyldes, at de tilhører den samme sprogfamilie. De sprog, der er i samme familie, har nogle særlige træk tilfælles. Det kan f.eks. være deres alfabet, deres ord eller deres grammatik.

Dansk tilhører det, man kalder for den indoeuropæiske sprogfamilie. Det gør de fleste sprog i Europa. Den indoeuropæiske sprogfamilie kan inddeles i flere underfamilier, bl.a. germansk, italisk og hellensk.

Dansk hører til den germanske underfamilie, nærmere bestemt nordgermansk, som inddeles i østnordisk og vestnordisk. Her hører dansk til østnordisk sammen med norsk og svensk. Islandsk og færøsk hører til den vestnordiske familie. Man kan også skrive det sådan her:

- indoeuropæisk > germansk > nordisk > østnordisk > **dansk (sammen med norsk og svensk).**

Herunder kan du se en liste med eksempler på andre sprog, og hvordan de er i familie med hinanden.

- indoeuropæisk > germansk > vestgermansk > højtysk > **tysk**
- indoeuropæisk > italisk > romansk > iberoromansk > vestiberisk > **spansk**
- indoeuropæisk > indoiransk > indoarisk > **sanskrit**
- uralsk > finsk-ugrisk > finsk-permisk > volgafinsk > finsk-samisk > østersøfinsk > **finsk**
- sino-tibetansk > sinitisk > kinesisk > **mandarin (kinesisk)**
- afroasiatisk > semitisk > centralsimitisk > arabisk > **standardarabisk.**